

Kohaliku ja regionaalse arengu kavandamise tööriistakast

**Kaasrahastanud
Euroopa Liit**

**Eesti
tuleviku heaks**

Downloaded 10.01.2026

Käsiraamatu uuendus 30.12.2025

Sisukord

4 Seire	3
4.1 Mõõdikute liigid	3
4.2 Seire korraldus	6
4.3 Mõjude hindamine	8

4 Seire

[Rivo Noorkõiv – seire | YouTube](#)

[Andrus Jõgi – kogemuslugu – finantsseire läbiviimine | YouTube](#)

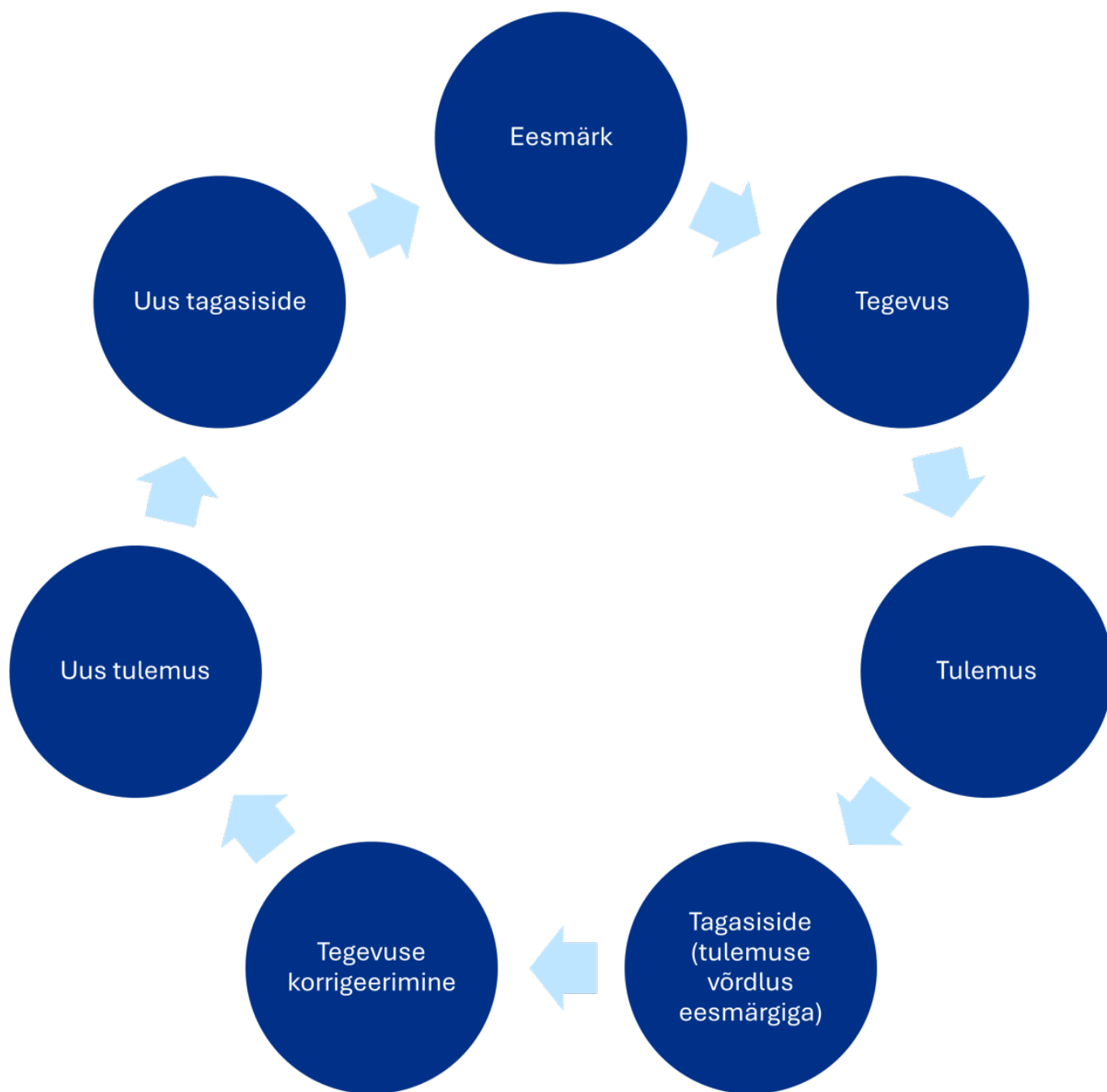
[Marti Rehema – kogemuslugu – arengukava seire Saku vallas | YouTube](#)

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025

4.1 Mõõdikute liigid

Mõõdik on olukorra või muutuse, sealhulgas eesmärgi või tulemuse iseloomustamiseks kasutatav mõõdetav näitaja.

Mõõdikute seadmine on osa klassikalisest arengu juhtimise skeemist.

Joonis 6. Arengu juhtimise skeem

Mõõdikut võib defineerida järgmiselt.

- ✘ Mõõdik tõlgib eesmärgid tegevuse tasandile.
- ✘ Mõõdik aitab mõista, kuidas toimub liikumine seatud eesmärkide suhtes.
- ✘ Mõõdik edastab teavet, mis võimaldab aru saada, kas ollakse õigel teel või mitte.

- ✘ Mõõdik teeb nähtavaks arendustegevuse tulemuslikkuse ja võimaldab vajadusel teha korrektsioone, et saavutada soovitud tulemusi.

Sõltumata sekkumiste sisust peaks arendustegevuse tulemuslikkuse mõõdikud olema

- ✘ asjakohased, s.t väljendama selget seost eesmärgiga;
- ✘ legitiimsed, s.t usutavad ka "inimesele tänavalt", üheselt mõistetavad ja kergelt tõlgendatavad;
- ✘ olulised, s.t mõõtma võimalikult täpselt asjakohaseid tulemusi;
- ✘ lihtsalt jälgitavad (sh pidades silmas andmete kogumise kulusid);
- ✘ mittemanipuleeritavad, s.t mitte kallutama tegevusi fookusest ja motiveerima elluvijaid tegelema õigete asjadega;
- ✘ olulisi otsuseid langetada aitavad.

Mõõdikute seadmisel on asjakohane silmas pidada järgmist.

- ✘ Mida mõõdad, seda saad.
- ✘ Mida mõõdetakse, seda ka tehakse.
- ✘ Tulemusi mõõtmata ei saa eristada õnnestumist või läbikukkumist.
- ✘ Kui ei tunta ära läbikukkumist, ei saa seda parandada.
- ✘ Kui ei tunta ära edu või ebaedu, ei saa sellest õppida.
- ✘ Kui ei tunta ära edu ja ei saa seda premeerida, siis tõenäoliselt premeeritakse läbikukkumist.
- ✘ Kui saavutatakse tulemusi, võidetakse avalikkuse toetus.

Mõõdikute loomine, valimine ja analüüsimine on protsess. **Mõõta tuleks ainult seda, mis on oluline.**

Soovitatav on kasutada erinevaid mõõdikute liike:

- ✕ väljundmõõdik (mõõdab hulka),
- ✕ tulemusmõõdik (mõõdab tagajärge) ja
- ✕ mõjumõõdik (mõõdab pikaajalist muutust).

Parima tulemuse saamiseks tuleb valida tasakaalus mõõdikute komplekt.

Mõõdikute seadmisel tuleb **olla ratsionaalne** ja mitte ehitada väga keerukaid süsteeme. Tuleb arvestada seda, millise sagedusega ja millisest allikast vajalikud andmed/teadmised saadakse ning millist töökoormust mõõtmine põhjustab. Kontrollida tuleb seda, et mõõdikud töötaks ka muutuvates oludes.

Mõõdikute seadmisel on oluline määratleda **baastase ja soovitud sihttase** konkreetseks ajaperioodiks. Mõõdikute puhul kasutatakse nii kvantitatiivseid (arv, protsent, indeksi väärtus) kui ka kvalitatiivseid näitajaid (kasvav, stabiilne, kahanev). Konkreetsete mõõdikute kasutamisel tasub jälgida riigi poolt erinevates poliitikavaldkondades seatud mõõdikuid ja vajadusel neid kasutada. See võimaldab säästa aega andmete kogumisele ja on väga oluline, et sellisel juhul oleks võimalik konkreetse arendustegevuse mõõtmine teha nähtavaks ka üleriigilises pildis.

Veel tuleb silmas pidada seda, et mõõdikuid on asjakohane määratleda võimalikult organisatsiooniüleselt, mitte kitsalt valdkondade keskselt. Kõige suuremad arendustegevuse tulemuslikkuse probleemid on põhjustatud ennekõike vähesest koostööst, mitte niivõrd konkreetse inimese ebaefektiivsusest.

Väga paljud kohalikku omavalitsust puudutavad mõõdikud on kõigile kättesaadavad portaalis MinuOmavalitsus.ee.

MinuOmavalitsus.ee

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025

4.2 Seire korraldus

Arendustegevuse edukuse hindamiseks on tarvilik regulaarselt toimiv ja tõhus seiresüsteem. Vaja on saada tagasisidet tehtud valikute õigsuse ja otsuste elluviimise tulemuslikkuse kohta. Seiresüsteem mõõdab nii tegevusi kui ka nende tulemusena sündinud uusi olukordi. Viimaste puhul on

keskne see, et nende kirjeldamiseks oleks koostatud mõõdikud, millele oleks antud baastase ja soovitud väärtus kokkulepitud aja möödudes. Seega saab seirata nii protsessi kui ka selle käigus saavutatud tulemusi. Kasutada võib nii arvandmeid kui ka hinnanguid.

Seire puhul on asjakohane võrrelda tulemusi ka analoogidega, et näha üldist raamistikku, milles tegutsetakse.

Seire elemendid on andmete kogumine (sh andmete võrdlemine ja analüüs), aruandlus ning tulemuste hindamine. Seire tulemuste põhjal tuleb vajadusel teha kavandatus korrektiive.

Seire jaguneb kaheks.

- ✘ Pidev seire, mis on reeglina arendustegevuse protsessi lahutamatu osa.
- ✘ Perioodiline seire, mis toimub teatud sagedusega ja sageli konkreetse fookusega, näiteks linna või valla arengukava täitmise seire.

Seire meetodid on näiteks arengukava täitmise jälgimine, statistika uuendamine, trendianalüüs, enesehindamine, elanike rahulolu uuringud, erinevad hinnangud välistelt osapooltelt.

Seiretulemusi on asjakohane tutvustada kõigile asjaosalistele, korraldades selleks näiteks arenguseminari.

Juhul, kui on toodud välja konkreetsed tegevused või eesmärkidele seatud konkreetsed mõõdikud, siis on oluline need üksipulgi läbi käia, seda vastutajate ja teostajate kaupa. Selline teave pakub vajalikku tagasisidet, et arendustegevust teostav organisatsioon saaks ennast kavandatu elluviimisele paremini häälestada.

Arengukava osaks oleva tegevuskava täitmise hindamisel on hea kasutada markereid, mis lähtuvad valgusfoori printsiibist. Rohelisega märgime tegevuse, mis edeneb plaanipäraselt, kollasega tegevuse, kus on tekkinud viivitus või risk, ja punasega tegevuse, mis ei toimi ja vajab sekkumist. Selline värvikasutus muudab tegevustest ülevaate saamise kiireks ja arusaadavaks.

Reeglina arengudokumente eraldi ei seirata. Pigem vaadatakse näitajad üle arengukava uuendamise käigus. Üks võimalus on hinnata eesmärkide poole liikumist majandusaasta aruandes; näiteks on nii teinud Rae vald.

4.3 Mõjude hindamine

Mõjude hindamist saab käsitleda osana seirest, aga mõnel juhul ka eraldiseisvana (näiteks mastaapsete muudatusprojektide või arenduste puhul).

Olemuslikult jaguneb mõjude hindamine kaheks:

- ✓ eelhindamine (sisuliselt prognoos, mida kavandatu elluviimine võib endaga kaasa tuua) ja
- ✓ järelhindamine (ülevaatus, kas ja kuidas eesmärgistatu täitus).

Eelhindamist kohaliku ja regionaalsete arengu dokumentide puhul enamasti ei tehta; riikliku tasandi strateegiadokumentide puhul viiakse läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine, mille koostamist käsitleb keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus (enamasti on tegu valdkondlike dokumentidega, mille puhul kehtib keskkonnamõju strateegilise hindamise nõue). Kohaliku omavalitsuse tasandil sellist kohustust ei ole.

Üldiselt võiks kohaliku ja regionaalse arengukava puhul üldise mõjude hindamise jätta tegemata. Esiteks sätestatakse soovitud seisund visiooni, eesmärkide ja tegevuste kaudu, mis eeldatavalt on laiapõhjaline ühiskondlik kokkulepe selle kohta, kuhu tahetakse jõuda. Teisisõnu, mõjuks ongi praeguse olukorra muutus vastavalt eesmärgile. Teiseks on kogu arengukava mõju hindamine liiga suure üldistusastmega selleks, et teha täpsemaid järeldusi.

Küll aga tuleks mõjusid eelhinnata mõne suurema kavandatud tegevuse (s.o muudatuse) puhul. Teatud juhtudel sätestab mõjude hindamise vajalikkuse seadus (näiteks jäätmejaama või suuremahulise tööstuspiirkonna rajamise puhul), teatud juhtudel peab arengu kavandaja ise otsustama, kas ja kuidas viia läbi mõjude hindamine.

Hinnatavate mõjuvaldkondade väljaselgitamiseks on Riigikantselei ning Justiits- ja Digiministeerium koostanud mõjude hindamise metoodika ja kontrollküsimustiku.

Mõjude hindamise metoodika (2021) | 532.42 KB | pdf

Mõjude määratlemise kontrollküsimustik (2021) | 69.52 KB | docx

Näiteks tuleks mõjusid prognoosida teenusvõrgu ümberkorraldamise või arendamise puhul – millised on muudatused kuludes, personalis jms. See annab otsustajale vajaliku kindluse, kas konkreetne projekt või tegevus on parim viis eesmärgi saavutada või kaasnevad sellega soovimatud kõrvalmõjud. Samuti võiks suurema muudatusena, mille puhul eraldi mõju hinnata, käsitleda mõne uue teema avamist, nagu näiteks mitmeotstarbelise kinnisvaraobjekti rajamine või tööstus-ettevõtlusala arendamine.

Näitena saab tuua Sillamäe-Kotka reisiliikluse taastamise sotsiaalmajanduslike mõjude analüüsi.

[Sillamäe-Kotka reisiliikluse taastamise sotsiaalmajanduslike mõjude analüüs \(2023\) | 4.08 MB | pdf](#)

Järelhindamise kohta on soovitus sarnane – pärast tegevuse elluviimist tuleks hinnata, millised mõjud sellega kaasnesid.

Erinevus seirest seisneb asjaolus, et reeglina käsitletakse seire puhul seda, kas ja mil määral tegevus ellu viidi ning kas ja mil määral eesmärk saavutati, tuginedes varem kindlaks määratud indikaatoritele (mõõdikutele).

Mõjude hindamine on olemuslikult laiem; selle käigus vaadeldakse mitte üksnes sihtindikaatorite täitmist, vaid ka seda, mis veel tegevusega kaasnes.

Näiteks Vahi tööstuspark Tartu linna külje all tõi kaasa mitu töökohta, täiendava maksutulu jms.

[Vahi Tööstuspark 20 | YouTube](#)

Lõpetuseks – tööriistakasti koostamise raames on kokku pandud ka n-ö kontrollnimekiri (omavalitsuste) arengukavade hindamiseks.

[Kohalike omavalitsuste arengukavade hindamise kriteeriumid \(kontrollnimekiri\) | 141.91 KB | docx](#)

Käsiraamatu artikli viimane uuendus 30.12.2025